herpy

AGAMY

Agama zmiennobarwna

Calotes versicolor

Calotes versicolor to smukła, szybka, nadrzewna agama z Azji Południowej, która potrafi zmieniać barwę z brązowawej na żółtą, czerwoną i niemal czarną, a samiec w okresie godowym ma jaskrawoczerwoną głowę. Osiąga 30-40 cm, jest aktywna w dzień i żywi się głównie owadami. Wymaga wysokiego terrarium z gałęziami, mocnego grzania i UVB, a w jednym terrarium może przebywać tylko jeden samiec.

Rodzina: Agamidae Nazwa angielska: Eastern Garden Lizard Dawna nazwa: *Agama versicolor; Agama indica; Calotes cristatus; Calotes gigas; Agama tiedemanni*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**30-40 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**10-15 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Nadrzewny**
Środowisko	**Sawanna i suchy las**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 60 × 120 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**24-29 °C**
Miejsce wygrzewania	**35-40 °C**
Temperatura w nocy	**21-24 °C**
Wilgotność	**60-80%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Pokarm	**Owady i rośliny**
Utrzymanie	**Pojedynczo, w parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**7-12 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**7-33 jaj**
Zniesienia w roku	**1-3**
Inkubacja	**47-80 dni** przy 27-31 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Calotes versicolor to smukła agama z długim, ostro zakończonym ogonem, kanciastą głową i grzebieniem z łusek wzdłuż karku i grzbietu. U samca grzebień jest wydatny i ciągnie się aż do ogona. Nad każdą błoną bębenkową znajdują się dwa małe, oddzielne kolce. Barwa podstawowa jest jasnobrązowa, szarawa lub oliwkowobrązowa, często z ciemnymi poprzecznymi pasami i plamami na bokach, a od oka promieniście rozchodzą się ciemne pręgi. Samice i młode mają wyraźniejsze pasy i często dwie jasne pręgi wzdłuż grzbietu.

Gatunek słynie ze zdolności zmiany barwy. Może przejść od jasnobrązowej do czerwonej, żółtej lub niemal czarnej, czasem tylko na głowie i szyi, a czasem na całym ciele i ogonie. W okresie godowym samiec ma jaskrawopomarańczową do czerwonej głowę i barki oraz czarne gardło, a czerwienieje także po wygranej walce z rywalem. Samica przybiera stonowany,

czerwonawy odcień na przedniej części ciała. Około pół roku życia u obu płci pojawiają się ciemne plamy po bokach szyi.

Zwierzę osiąga 30-40 cm długości razem z ogonem, który stanowi około dwóch trzecich długości. Ciało samic (od pyska do kloaki) mierzy 8-15 cm, a samce są większe od samic. Osobniki ze Sri Lanki są średnio nieco większe od osobników z kontynentu. Jak u innych agam, ogon nie może zostać odrzucony.

Taksonomia jest w trakcie zmian. *C. versicolor* długo uważano za jeden gatunek występujący od Iranu po Chiny i Indonezję, jednak jest to kompleks kilku gatunków. Od 2021 roku *C. versicolor* w wąskim znaczeniu uznaje się za gatunek z południowych Indii i wschodniego wybrzeża Indii na północ do rzeki Mahanadi, być może także ze Sri Lanki. Zwierzęta ze środkowych i północnych Indii wyodrębniono jako *Calotes vultuosus*, z północnego Pakistanu jako *Calotes farooqi*, a w północno-wschodnich Indiach i Azji Południowo-Wschodniej występują blisko spokrewnione *Calotes irawadi* i *Calotes htunwini*. Nazwa *C. versicolor* nadal jest używana dla całego kompleksu, także w handlu, a pochodzenie zwierząt rzadko jest znane. Hodowla wygląda tak samo.

Świeżo nabyte zwierzę jest nerwowe, ale przyzwyczaja się do otoczenia. Nie jest to gatunek do codziennego brania na ręce, a samiec zaciekle broni swojego terytorium przed innymi samcami. W niewoli może żyć 10-15 lat, choć długość życia jest słabo udokumentowana.

Występowanie i środowisko

Calotes versicolor w szerokim znaczeniu ma bardzo duży zasięg w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej: od południowo-wschodniego Iranu i Afganistanu przez Pakistan, Indie, Nepal, Bhutan, Bangladesz i Sri Lankę po Mjanmę, Tajlandię, Kambodżę, Wietnam, południowe Chiny z Hajnanem, zachodnią Malezję i Sumatrę. Mapa przedstawia ten obszar.

W wąskim znaczeniu gatunek żyje tylko w południowych Indiach i wzdłuż wschodniego wybrzeża na północ do rzeki Mahanadi, a być może także na Sri Lance. Pozostała część obszaru należy do blisko spokrewnionych gatunków z kompleksu (zob. opis).

Gatunek został zawleczony w kilka miejsc poza naturalnym zasięgiem, m.in. na Malediwy, Seszele i Mauritius, do Omanu i na Florydę, gdzie może wypierać rodzime jaszczurki.

> **Naturalny zasięg:** Indie, Sri Lanka, Nepal, Bhutan, Bangladesz, Pakistan, Afganistan, Iran, Mjanma (Birma), Tajlandia, Kambodża, Wietnam, Malezja, Indonezja i Chiny.

ŚRODOWISKO

Gatunek zamieszkuje żywopłoty, zarośla, ogrody, skraje lasów i otwarty krajobraz z krzewami i drzewami, dobrze radzi sobie też w miastach i wsiach. Szybko wspina się po pniach i gałęziach, korzysta także z murów, słupów i słupków ogrodzeniowych. Często siedzi na gałęzi, murze lub słupie i wygrzewa się z otwartym pyskiem, a gdy zbliża się drapieżnik, ucieka na drzewo i przesuwa się na stronę pnia odwróconą od zagrożenia.

Jest aktywna w dzień i poluje z punktu obserwacyjnego. Po deszczu wiele osobników schodzi na ziemię, by zbierać gąsienice i owady, które spadły z drzew. Klimat jest tropikalny do subtropikalnego z wyraźną porą deszczową, a okres rozrodu pokrywa się z porą deszczową: w południowych Indiach trwa od maja do października. Na suchych wyżynach południowych Indii aktywne zwierzęta mają latem temperaturę ciała około 37 °C, a w gradiencie temperatur wybierają 26-30 °C. Gatunek znosi zarówno wysokie, jak i dość niskie temperatury, jest pospolity i niezagrożony.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosła *C. versicolor* potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 120 × 60 × 120 cm (długość × szerokość × wysokość). To gatunek nadrzewny, więc wysokość jest równie ważna jak powierzchnia dna. Samiec z dwiema lub trzema samicami potrzebuje co najmniej 150 × 120 × 120 cm. Większe i wyższe jest lepsze.

Urządź terrarium licznymi gałęziami o różnej grubości i nachyleniu, korkiem, korą, tłem umożliwiającym wspinaczkę oraz żywymi lub sztucznymi roślinami, tak aby jaszczurka mogła wchodzić wysoko i się ukrywać. Najchętniej przesiaduje wysoko. Jako podłoże sprawdzi się mieszanka ziemi i piasku, wykorzystywana także do składania jaj. Terrarium musi mieć dobrą wentylację, aby powietrze nie stało, a pokrywa musi szczelnie się zamykać, bo gatunek jest szybki i skacze.

Rośliny w doniczkach dają kryjówki i odrobinę pokarmu roślinnego. Codziennie usuwaj odchody i resztki pokarmu, a podłoże regularnie wymieniaj w całości.

TEMPERATURA

Gatunek potrzebuje wyraźnego gradientu. Temperatura dzienna w terrarium powinna wynosić 24-29 °C, a w miejscu wygrzewania 35-40 °C. W nocy powinno być 21-24 °C. Umieść miejsce wygrzewania wysoko na gałęzi, gdzie jaszczurka naturalnie siada, i zadbaj, by zawsze mogła odejść od ciepła. Preferowana temperatura ciała to 26-30 °C, a aktywne zwierzęta w naturze osiągają około 37 °C.

Nad miejscem wygrzewania zastosuj żarówkę halogenową lub inną lampę grzewczą osłoniętą kratką, aby zwierzę się nie poparzyło. Temperaturę powierzchni miejsca wygrzewania mierz termometrem na podczerwień, a powietrze termometrami w ciepłej i chłodnej strefie. Zbyt niska temperatura spowalnia metabolizm i pogarsza trawienie oraz apetyt. W nocy grzanie się wyłącza, a temperatura może podążać za temperaturą pomieszczenia, o ile nie spada poniżej 21 °C.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność względna powinna wynosić 60-80 %. Osiąga się ją, lekko zraszając terrarium raz lub dwa razy dziennie i pozwalając podłożu i roślinom częściowo przeschnąć między zraszaniami. Jaszczurka pije krople wody z liści i gałęzi, więc zraszanie zapewnia też wodę do picia.

Ponadto postaw w terrarium płytką miskę ze świeżą wodą, na tyle płytką, by zwierzę łatwo z niej wychodziło. Wodę wymieniaj codziennie. Przy stale zbyt suchym powietrzu pojawiają się problemy z linieniem.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Gatunek jest aktywny w dzień i wygrzewa się, więc potrzebuje mocnego światła i UVB. Nad miejscem wygrzewania zastosuj świetlówkę UVB 6-10 % (T5 HO), co odpowiada strefie Fergusona 3; strefy nie zmierzono dla tego gatunku, ale pasuje ona do innych dziennych agam wygrzewających się w otwartym terenie. Celem jest indeks UV 3-5 przy miejscu wygrzewania i niższy w niższych partiach. Odległość między świetlówką a zwierzęciem zależy od świetlówki i oprawy i należy ją sprawdzić miernikiem UV. Świetlówki wymienia się zgodnie z zaleceniami producenta, ponieważ emisja UVB spada na długo przed tym, zanim świetlówka przestanie świecić.

Włączaj światło na około 12 godzin dziennie. Lampy grzewcze nie dają UVB i nie zastąpią świetlówki.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

C. versicolor jest przede wszystkim owadożerna. W naturze zjada mrówki, chrząszcze, ważki, szarańczaki i inne owady, a także małe kręgowce, takie jak inne jaszczurki, gekony i młode gryzonie. Pokarm roślinny stanowi tylko niewielką część diety.

Podawaj urozmaicony żywy pokarm, nie większy niż odległość między oczami zwierzęcia: szarańczę, świerszcze, karaczany, jedwabniki i larwy, a jako dodatek mączniki i larwy barciaka. Możesz też zaproponować trochę zielonych liści, które niektóre osobniki zjadają. Małe kręgowce nie są konieczne.

Młode karmi się codziennie, osobniki dorastające i dorosłe co drugi dzień. Owady paszowe obsypuj wapniem przy większości karmień, a preparatem witaminowo-mineralnym raz w tygodniu. Dzień przed karmieniem podaj owadom pożywny pokarm. Ogranicz ilość pokarmu, jeśli zwierzę tyje. Podawaj pokarm wysoko w terrarium, by zwierzę mogło polować ze swojego punktu obserwacyjnego.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Świeżo nabyte zwierzę jest nerwowe, ale przyzwyczaja się do spokojnego otoczenia. Jest szybkie i może się wymknąć przy otwieraniu pokrywy. Daj nowemu zwierzęciu kilka tygodni spokoju. Nadaje się do obserwacji, a nie do częstego brania na ręce; jeśli musisz je podnieść, podeprzyj ciało i nigdy nie chwytaj za ogon.

Samce są silnie terytorialne. Kiwają głową, robią „pompki”, nadymają gardło i pokazują rywalom czerwoną głowę, a przy tym mogą się nawzajem okaleczyć. Dlatego w jednym terrarium może przebywać tylko jeden samiec. Samiec z dwiema lub trzema samicami w dużym terrarium się sprawdza, ale wymaga nadzoru, a w razie ugryzień lub ran zwierzęta trzeba rozdzielić. Oznakami stresu są utrzymujące się ciemne barwy, próby ucieczki i odmowa pokarmu.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec ma wydatniejszy grzebień ciągnący się wzdłuż grzbietu, większą i szerszą głowę oraz grubszą nasadę ogona. Samica ma niższy grzebień i bardziej stonowane barwy. Jaskrawoczerwona głowa i czarne gardło samca są najwyraźniejsze w okresie godowym.

Gatunek szybko rośnie i osiąga dojrzałość płciową już w wieku 7-8 miesięcy, gdy samce mierzą około 9 cm, a samice około 8 cm od pyska do kloaki. Niektóre samice przystępują do rozrodu dopiero w drugim lub trzecim roku życia, są wtedy większe i składają więcej jaj. Do rozmnażania przeznaczaj tylko zwierzęta w dobrej kondycji.

GODY I KOPULACJA

Okres rozrodu pokrywa się z porą deszczową i w południowych Indiach przypada od maja do października, dalej na północ w czasie monsunu od czerwca do września. Nie udokumentowano określonego okresu spoczynku przed rozrodem. Samiec przybiera czerwoną głowę i czarne gardło i prezentuje się samicy, kiwając głową i nadymając gardło.

Dołącz samicę do samca w dużym terrarium i obserwuj je, aby samica mogła uciec, gdy samiec stanie się zbyt agresywny. Kopulacja odbywa się na gałęziach, a samica szybko zachodzi w ciążę.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa 7-33 jaja w zniesieniu, najczęściej 10-20. Młode, małe samice składają mniej jaj (11-15) niż większe i starsze samice (20 lub więcej). W jednym sezonie może złożyć do trzech zniesień w odstępach 25-50 dni. Jaja są podłużne i mają miękką, skórzastą skorupkę.

Samica kopie dołek w wilgotnej ziemi, składa jaja i je zakopuje. Dlatego w terrarium musi być miejsce z co najmniej 20 cm wilgotnej ziemi z piaskiem lub pojemnik do składania jaj. Jeśli brakuje jej odpowiedniego miejsca, może zatrzymać jaja, co bywa śmiertelnie groźne. Przed złożeniem jaj i po nim podawaj samicy obfity pokarm i wapń, bo wiele zniesień z rzędu mocno ją wyczerpuje.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

INKUBACJA

Ostrożnie wykop jaja, nie obracając ich, i umieść w zamkniętym pojemniku z lekko wilgotną ziemią, piaskiem lub wermikulitem, z małymi otworami wentylacyjnymi. Jaja na wacie wylęgają się gorzej niż jaja w ziemi lub piasku. Odpowiednia jest temperatura 27-31 °C. Wyklucie następuje po 47-80 dniach, zależnie od temperatury. Przy 24-25 °C inkubacja przedłuża się do ponad 80 dni, a młode są słabe. Wszystkie jaja z jednego zniesienia wykluwają się zwykle w ciągu trzech dni.

Determinacja płci jest niepewna. U zwierząt z południowych Indii temperatura inkubacji wpływa na płeć w zmiennym wzorze, tak że zarówno niskie, jak i wysokie temperatury mogą dawać przewagę samic lub samców. U zwierząt z północnych Indii nie stwierdzono żadnego związku z temperaturą.

Jaja, które żółkną, zapadają się lub pleśnieją, są zazwyczaj martwe i można je usunąć.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Świeżo wyklute młode mierzą około 2-3 cm od pyska do kloaki i 5 cm całkowitej długości. Są małe i szybkie. Trzymaj je w mniejszym, ale wysokim i dobrze wentylowanym terrarium z gałęziami, roślinami, miejscem wygrzewania, UVB i taką samą wilgotnością jak u dorosłych. Karm je codziennie małymi owadami, takimi jak małe świerszcze, małe larwy i muszki owocowe, obsypanymi wapniem.

Odchów jest trudny: wiele młodych ginie w pierwszych miesiącach, nawet w dobrych warunkach. Młode szybko rosną i osiągają rozmiary dorosłych w ciągu pierwszego roku. Trzymaj je posortowane według wielkości i rozdzielaj samce, gdy tylko zaczną pokazywać barwy i zachowania terytorialne, od około pół roku życia.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika z błędów w hodowli: zbyt niskiej temperatury, zbyt małej ilości UVB, jednostronnej diety i zbyt suchego powietrza. Typowe problemy to:

- Metaboliczna choroba kości przy zbyt małej ilości UVB i wapnia.
- Złe trawienie i brak apetytu przy zbyt niskiej temperaturze.
- Problemy z linieniem przy zbyt suchym powietrzu.
- Rany od ugryzień i stres u samców trzymanych razem.
- Trudności ze składaniem jaj i wyczerpanie u samic bez odpowiedniego podłoża do kopania lub z wieloma zniesieniami z rzędu.
- Pasożyty u zwierząt odłowionych z natury. Zwierzęta w handlu często pochodzą z odłowu i należy je zbadać pod kątem pasożytów oraz poddać kwarantannie przez co najmniej trzy miesiące.

Zdrowe zwierzę ma czyste oczy, wyprostowaną postawę i jest aktywne. Myj ręce po kontakcie ze zwierzęciem i terrarium, ponieważ gady mogą przenosić salmonellę. Skontaktuj się z weterynarzem doświadczonym w leczeniu gadów, jeśli zwierzę chudnie, nie je, ziewa bez wygrzewania się lub wydaje się apatyczne.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.